

De MIVN neemt deel aan een anti-racismedemonstratie

HOOFDSTUK 12

'Achter de coulissen van de wereld'

Niet voor vrouwen blijven praten, maar met vrouwen

Een van de prioriteiten van het KMAN voor de toekomst is om met de Marokkaanse Vrouwen Vereniging en het Komitee Zelfstandig Verblijfsrecht voor Migrantenvrouwen te strijden voor herziening van de huidige wetgeving (...). Naast belangenbehartiging en het organiseren van diverse sociaal-culturele activiteiten, participeren Marokkaanse vrouwenorganisaties ook in verschillende samenwerkingsverbanden. Het KMAN dient deze samenwerking in haar eigen organisatie uit te breiden en te stimuleren. Van belang is dat het KMAN de opheffing van de achterstand van de Marokkaanse vrouw in het algemeen en specifiek binnen het KMAN zelf als prioriteit beschouwt. Een achterstand als gevolg van het toeschrijven van de traditie dat mannen het alleenrecht op deelname aan organisatie hebben en aan de afwezigheid van structurele acties binnen het KMAN ten aanzien van vrouwen. Belangrijk is dat de organisatie nadenkt over de wijze van organiseren van vrouwen binnen het KMAN. Binnen de organisatie moet reflectie plaats vinden over de verschillende aspecten van het beroepsleven, het sociale leven en de rechten en status van de vrouw. Het KMAN moet middels studiedagen en/of congressen de vrouwen gelegenheid geven deze eisen in strategieën en projecten om te zetten. Een democratische organisatie betekent dat mannen niet voor vrouwen blijven praten, maar met vrouwen. Ondersteuning in datgene wat de vrouwen willen om te komen tot zelfstandige politieke en sociale ontwikkeling dient een prioriteit te zijn. Ervaringen van vrouwenorganisaties en -collectieven moeten het KMAN begeleiden in de herbezinning/herziening van haar eigen organisatie en de organisatiewijze van vrouwen. Op deze wijze kan nagedacht worden over blokkerende mechanismen, zoals persoonlijke en economische onderdrukking van de vrouw, afwezigheid van duidelijke wetgeving inzake echtscheiding en voogdijschap, restricties van bilaterale overeenkomsten.' (uit: KMAN, Beleidsnota 1993-1998)

Het KMAN is opgericht als organisatie van Marokkaanse arbeiders. Ten tijde van de oprichting in 1975 waren dit vooral mannen. De gezinshereniging was nog niet op gang gekomen. Twintig jaar later, anno 1995 is bijna 50% van de Marokkaanse populatie in Nederland vrouw. Toch is het KMAN in wezen altijd een mannenorganisatie gebleven. Vrouwen organiseerden zich, op zeer bescheiden schaal, vooral apart. In 1976 werd in Amsterdam met steun van het KMAN het Marokkaans Vrouwenkomitee opgericht. Dit comité heeft niet erg lang bestaan. In 1978 werden opnieuw pogingen gedaan om te komen tot een vrouwenvereniging. Door middel van een speciale brochure ter gelegenheid van 8 maart, de Internationale Vrouwendag die door het KMAN in samenwerking met een aantal Marokkaanse vrouwen was gemaakt, probeerde men een aanzet te geven tot organisatievorming. Ondertussen functioneerde een Steunkomitee Marokkaanse Vrouwen, dat hoofdzakelijk draaide op Nederlandse vrijwillig(st)ers en enkele beroepskrachten. Ook onder het georganiseerde Marokkaanse volksdeel zag aanvankelijk niet iedereen het nut in van een aparte vrouwenorganisatie. Men vond het gezamenlijk opkomen voor de belangen van de Marokkaanse gemeenschap als geheel van groter belang en vreesde versnippering van krachten en verzwakking van de onderlinge solidariteit¹⁰⁰.

Nadat de eerdere pogingen om te komen tot organisatievorming door vrouwen op niets waren uitgelopen sprak het landelijk congres van het KMAN van mei 1981 zich opnieuw duidelijk uit voor ondersteuning van eigen organisatievorming door Marokkaanse vrouwen. In 1982 werd met steun van het KMAN de Marokkaanse Vrouwen Vereniging Nederland (MVVN) opgericht. Zoals niet ongebruikelijk is in man-vrouwverhoudingen van welke aard en kleur dan ook, heeft ook de relatie tussen het KMAN en de MVVN vele ups en downs gekend. Ten aanzien van de ontwikkeling van de MVVN heeft het KMAN vaak een stimulerende rol gespeeld. Op veel punten werd samengewerkt, met name waar het de algemene problemen van de Marokkaanse migratie betrof. Voorbeelden hiervan zijn de Wet Arbeid Buitenlandse Werknemers, de problemen rond de kinderbijslag en meer recent het migratie-ontwikkelingsproject.

Soms gebeurde dit bilateraal maar vaak ook in het kader van de bredere samenwerkingsverbanden die eerder in dit boek aan de orde zijn geweest.

Hoewel de principe-bereidheid altijd groot is geweest is de praktijk van de samenwerking zeker niet altijd vlekkeloos verlopen. Bij tijd en wijle werd de samenwerking dan door de vrouwen halverwege opgezegd. Te snelle actie van het KMAN en te weinig terugkoppeling naar de MVVN waardoor men zich gepasseerd voelde, was hier meestal debet aan. Desalniettemin hebben vrouwen die zich actief inzetten binnen de MVVN vaak ook op veel punten steun onderzonden vanuit het KMAN. 'De mannen' waren immers eerder begonnen en hadden op veel punten dus meer ervaring. Als de MVVN-vrouwen bij het KMAN aanklopten voor informatie en/of advies troffen zij steeds een bereidheid om deze te geven. Een volgens de MVVN-vrouwen vervelende neiging die bij het KMAN in de beginperiode van de MVVN bestond om de vrouwenorganisatie te claimen als 'onze vrouwenorganisatie' werd door de vrouwen minder op prijs gesteld. Dit element werd vaak nog aangedikt door de buitenwereld waar men soms kennelijk belang had bij het ter discussie stellen van de onafhankelijkheid van de vrouwenvereniging. Anno 1995 liggen de samenwerkingscontacten met het KMAN volgens gegevens uit het jaarverslag 1994/1995 van de MVVN vooral op het gebied van beleid, informatie en sprekkuur. Samenwerkingsverbanden waaraan beide organisaties samen met anderen deelnemen zijn landelijk het Nederlands Migranten Forum, op internationaal vlak CADIME en het Europees Migranten Forum.

Mannencultuur

Moeilijker lag de organisatie van vrouwen binnen het organisatorische kader van het KMAN zelf. Het KMAN heeft vaak geprobeerd vrouwen te stimuleren om zich aan te sluiten en een vrouwencommissie binnen het KMAN te vormen. Dit is nooit definitief gelukt. Of de betreffende vrouwen sloten zich uiteindelijk aan bij de MVVN of zij haakten af.

Een aantal factoren speelde hierbij een rol. Meedraaien met het

KMAN vergt een enorme inzet. Er heerst een manencultuur van langdurig vergaderen tot in de late uren en honderd procent engagement. Zeker op langere termijn kunnen vrouwen dat vaak niet combineren met hun andere verantwoordelijkheden. Een ander element dat hierbij een rol heeft gespeeld is dat het KMAN qua ideeën met betrekking tot vrouwen weliswaar een progressief beleid voerde maar dit betekende niet dat ieder individueel KMAN-lid altijd een correcte houding had tegenover vrouwen. Individuele vrouwen die actief waren binnen het KMAN liepen tegen macho gedrag op en knapten daar op af. Dit gebeurde met name waar een vrouw een geïsoleerde positie innam waardoor zij weinig steun kreeg. Dit gedrag werd binnen de organisatie ook niet bespreekbaar gemaakt. Tenslotte deed zich uiteraard het ook meer objectieve gegeven gelden dat het proces van organisatievorming bemoeilijkt werd door het ontbreken van Marokkaans vrouwelijk kader¹⁰⁰. Behalve ondersteuning van en samenwerking met vrouwenorganisaties zijn de KMAN-activiteiten op het gebied van specifieke vrouwenbelangen beperkt gebleven. De aandacht voor de positie van vrouwen op verschillende terreinen bleef te veel steken in de sfeer van eisen en analyse terwijl er te weinig concrete stappen ondernomen werden. Dat laatste was de conclusie die Haringhuizen & Budding in hun verslag van het onderzoek naar het functioneren van het KMAN met betrekking tot vrouwen trokken¹⁰¹. Ook nadien lijkt de situatie niet veel te zijn veranderd. Vanuit de MVVN vragen vrouwen zich bijvoorbeeld af waarom het KMAN nooit actie heeft ondernomen voor de verandering van het Marokkaanse familierecht dat bijzonder discriminerend is voor vrouwen. In deze 'Moudawana' wordt onder meer geregeld dat alleen de man recht van echtscheiding heeft en dat een vrouw toestemming van haar vader nodig heeft om te kunnen trouwen. Een aantal activiteiten kunnen echter genoemd worden. Diverse publicaties werden (mede) uitgegeven. Zo verscheen er in 1978 eenmalig een speciale vrouwenkrant. Deze krant die de welhaast historische uitspraak 'Het slagen van de vrouw zich te bevrijden, zal de omwenteling van de maatschappij betekenen' op de titelpagina droeg, was gemaakt door het KMAN in samenwerking met diverse

Marokkaanse vrouwen. Een citaat uit de inleiding: 'Dit is een eerste krant speciaal over de positie van Marokkaanse vrouwen in Nederland, West-Europa en Marokko. Het is een initiatief van enkele Marokkaanse vrouwen die al geruime tijd in Nederland wonen en werken en het Komitee van Marokkaanse Arbeiders in Nederland. Over het leven van de Marokkaanse vrouw als vrouw van de gastarbeider, is nog erg weinig bekend. Zij leeft in een isolement, in een voor haar weinig vertrouwde omgeving. Zij spreekt nauwelijks Nederlands, werkt vaak niet en heeft weinig contacten buitenshuis. Ze wordt dubbel onderdrukt: door haar man en door de maatschappij. Een krant geeft de Marokkaanse vrouwen mogelijkheden om hun problemen te verwoorden en hun situatie aan de Nederlandse bevolking duidelijk te maken.' 'De Arabische vrouw zit nog veel meer verborgen achter de coulissen van de wereld. Ze treedt nauwelijks naar buiten toe en maakt daarom weinig ontwikkeling door. Het wordt hoog tijd dat zij in opstand komt, werk en onderwijs voor zich opeist en naar buiten komt.'¹⁰²

Schminken tijdens de Moussem 1995 (foto: Joost van den Broek)

In 1985 werd in samenwerking met het Marokko Komitee en de Nederlandse Liga voor de Rechten van de Mens het boekje 'Marokko, vrouwen in verzet' uitgegeven. In dit boekje werd vooral ingegaan op de vrouwenstrijd in Marokko. Uiteraard werd ook in algemene publicaties, op studiedagen en conferenties aandacht besteed aan de positie van de vrouw. Soms werden toespraken gehouden op 8 maart-bijeenkomsten. Regelmatig vonden familiedagen plaats en soms waren vrouwen mede aanwezig tijdens algemene activiteiten. Meestal waren zij dan echter sterk in de minderheid. In de programma's van de moussems namen vrouwen meestal een belangrijke plaats in. Individuele vrouwen die in actie kwamen voor hun belangen werden hierbij door het KMAN ondersteund.

In oktober 1985 werd actie gevoerd voor mevrouw Taouzani die met uitzetting werd bedreigd. Na het overlijden van haar man tijdens vakantie in Marokko was zij te lang weggebleven en haar verblijfsvergunning was verlopen. Mevrouw Taouzani verbleef met haar kinderen een week lang in een kerk in Groningen. Dankzij de acties verwierf zij landelijke bekendheid en kon uiteindelijk in Nederland blijven. Eveneens in 1985 vond een actie plaats tegen de uitwijzing van Malika. Ook Malika's verblijfsvergunning was ingetrokken omdat ze te lang in Marokko was gebleven. De reden hiervoor had echter te maken met sekse-specifieke onderdrukking door met name haar vader. Zij was als meisje tegen haar zin teruggestuurd naar Marokko, daar uitgehuwelijkt en zwanger geraakt. Om terug te kunnen komen naar Nederland moest ze eerst het geld voor de overtocht verdienen.

De situatie van Malika illustreert duidelijk hoe de Nederlandse wetgeving sekse-onderdrukking in de kaart speelt en vrouwen afhankelijk houdt van hun mannelijke familieleden. Dit gaat lijnrecht in tegen de emancipatiegedachte die ook de Nederlandse overheid zegt hoog te houden. Dit is des te schrijnender waar sekse-specifieke onderdrukking een rol speelt in de familieverhoudingen.

Zoals gezegd hebben vrouwen steeds opnieuw individueel geprobeerd zich een positie te verwerven binnen het KMAN als organisatie. Diverse van hen werden als lid van het bestuur van plaatselijke afdelingen gekozen. Momenteel is een vrouw lid van het landelijk

bureau.

Fatima was één van de vrouwen die zich binnen het KMAN organiseerde. Ze heeft de veelzijdige onderdrukking die veel vrouwen treft als geen ander aan den lijve ondervonden. Noch in Marokko, noch in Nederland kende ze veel geluk. Maar ze was een vechtster. Als analfabete had ze al in Marokko zichzelf leren lezen en schrijven. Zij verstopte haar schriften onder een vloerkleed en in plaats van schoon te maken oefende ze stiekem met schrijven. Als het om de positie van de Marokkaanse vrouw ging, liep ze altijd over van verontwaardiging maar nog meer van de ideeën en plannen. In Nederland haalde Fatima uiteindelijk haar HBO-diploma. Haar ideeën en plannen kon ze echter niet meer realiseren. In de zomer van 1990 alleen met haar kinderen op doorreis van Spanje naar Marokko kwam ze om bij een auto-ongeluk. Fatima aan het woord: 'Mogen vrouwen echt niets leren, niets weten? Ik wil met mijn vader over deze dingen praten. Ik wil dat mijn dochters gaan studeren. Ik wil in Nederland blijven. Hier heb ik mijn rechten ontdekt, hier kan ik werken. Ik ben lid geworden van een komitee voor Marokkaanse arbeiders. Je moet je aansluiten bij een groep. Alleen kun je niets doen. Ik ben daar de enige vrouw, sommige mannen willen niet met mij werken. Ik wil gaan schrijven in het Arabisch en in het Nederlands. Om iets te doen voor vrouwen moet je beginnen bij de mannen, om ze te leren begrijpen dat ze anders moeten zijn tegen hun vrouw. Je hoeft niet te studeren om te zien wat er mis is in Marokko. Dat de regering ons dom houdt. Maar als je dat zegt, roepen ze: 'Stil, zo moet je niet praten.' Het kan me niet schelen wat ze van me denken. Ik weet dat het goed is wat ik doe. Als ze me beter leren kennen zullen ze zeggen: 'Fatima is niet wat we dachten' (...)'¹¹²